

Mijn stad onze Planeet!

ALLE BEETJES HELPEN, WANT WE ZIJN MET
MEER DAN EEN MILJOEN BRUSSELAARS

Maandblad - Oktober 2011 - n° 64

België - Belgique

P.P. - P.B.

B - 010

P202224

- 🕒 **EPB-certificaat** > p3
klare kijk op
energieprestaties
- 📍 **Zoniënwoud** > p6
zoektocht en brunch
in het bos
- 👤 **Sociale drogisterij** > p7
ecologie om in de
race te blijven

Laat de zon het water
verwarmen: het kan
perfect in Brussel > p4 en 5

LEEFMILIEU
BRUSSEL

- BIM -

Maak zelf uw schoonmaakmiddelen.

Goed voor de portefeuille en het milieu. Zie p7.

DE PUBLICATIES VAN DE MAAND

Een duurzaam menu op uw smartphone.

Typisch herfstfruit en-groenten zijn: kastanjes, hazelnoten, peren, champignons, pastinaken en kolen. Leefmilieu Brussel ontwikkelde een smartphone app waarop u, per maand, de typische producten van die maand vindt alsook tal van ideeën voor recepten met deze producten. U kunt de applicatie downloaden via de store van uw favoriete smartphone.

Meer info: over de gratis publicaties en hulpmiddelen vindt u op www.leefmilieubrussel.be/recepten4seizoenen of bel 02 775 75 75.

- de 'Kalender – Seizoensgroenten en-fruit';
- de brochure 'Voeding en milieu';
- de nieuwe infoches over voeding en milieu.

HET CIJFER VAN DE MAAND

Zonnepanelen: terugverdiend op 7 jaar.

Om de productie van groene energie aan te moedigen, heeft de Brusselse regering een nieuwe wet uitgevaardigd die iemand die in zonne-energie investeert garandeert dat deze investering op termijn renderend zal zijn. Ongeacht wanneer u investeert, krijgt u voldoende groenestroomcertificaten om uw zonnepanelen over maximum zeven jaar af te schrijven. Dat geldt zowel voor kleine als voor grote installaties. De groenestroomcertificaten worden toegekend voor tien jaar, maar uw installatie zal minstens 25 jaar lang energie produceren: proper, stil en gratis! Als uw dak goed naar de zon is gericht, is dit zeker een opsteker.

Meer info: www.leefmilieubrussel.be/groenestroomproduceren

DE WEBSITE VAN DE MAAND @

Welkom op BRU+

Inwoners, bezoekers, ondernemers, toeristen, ... (her)ontdek de centrumwijken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De geheime plekjes, de swingende buurten, de rustige plaatsen, de dynamische prikkels ... geniet van uw bezoek!

Meer info: www.bruplus.eu

DE RESULTATEN VAN DE MAAND

69 kandidaten voor de projectoproep Voorbeeldgebouwen 2011. De Brusselse bouwwereld kent een ware revolutie. Sinds 2007 werden er 117 Voorbeeldgebouwen

gebouwd of gerenoveerd. Samen vertegenwoordigen ze een totale oppervlakte van 265.000 m² en leggen ze nooit geziene energie- en milieuprestaties voor. Voor de vierde projectoproep werden er 69 dossiers ingediend, goed voor een oppervlakte van 218.000 m². Onder de deelnemers vinden we alle mogelijke types gebouwen: kantoren, winkels, individuele en collectieve woningen, scholen, kinderdagverblijven, ziekenhuizen ... zelfs een moskee. Er is een budget van vijf miljoen euro voorzien voor de meest toonaangevende projecten.

Meer info: www.leefmilieubrussel.be/voorbeeldgebouwen

HET GOEDE NIEUWS VAN DE MAAND

Aardgas en elektriciteit: verbeteringen voor verbruikers en leveranciers. Sinds 2007

zijn de Brusselse markten voor elektriciteit en aardgas vrijgemaakt. De Brusselse wetgeving hecht veel belang aan de bescherming van de verbruiker; zo is er onder meer een sociaal beschermingssysteem voor klanten die het financieel moeilijk hebben. Na vier jaar vrijmaking, heeft de Brusselse regering besloten om de wetteksten aan te passen teneinde de werking van de elektriciteits- en aardgasmarkten nog verder te verbeteren. Zo zijn er extra maatregelen getroffen om de verbruikers nog beter te beschermen waarbij rekening werd gehouden met de vraag van de leveranciers om het systeem te vereenvoudigen.

Meer info: www.inforgaselek.be, 02 209 21 90.

Mijn stad onze planeet

Maandelijks publicatie (verschijnt maandelijks, behalve in januari, juli en augustus) - Leefmilieu Brussel - Gulledele 100 - 1200 Brussel Tel. 02 775 75 75 - info@leefmilieubrussel.be - www.leefmilieubrussel.be v.u. : J.-P. Hannequart **HERLEZINGCOMITÉ:** Mathieu Molitor, Florence Didion, Louis Grippa, Rik De Laet. **REDACTIE:** Mathieu Molitor - Vertaling: Maarten Geerts. **PRODUCTIE:** www.4sales.be © IBGE-BIM - Gedrukt met plantaardige inkt op gerecycleerd papier. Sommige teksten in deze publicatie hebben tot doel de wettelijke bepalingen toe te lichten. Om de ware juridische toedracht van deze teksten te kennen, verwijzen we u naar de teksten van het Belgische Staatsblad.

CERTIFICATEN voor gebouwen die BETER PRESTEREN

Wie op het punt staat een woning te huren, kent beter ook de energieprestaties van het gebouw. Zo vermijdt u onaangename verrassingen die later uw uitgaven de hoogte injagen. Het energieprestatiecertificaat was al verplicht voor de verkoop van gebouwen en zal dat vanaf één november 2011 ook zijn voor de verhuur.

Te koop of te huur? Voortaan geen onaangename verrassingen meer op uw elektriciteitsfactuur.

"Je zult het zien, je gaat hier niet veel moeten stoken!" Wie heeft dit nog niet te horen gekregen als hij een woning ging bezoeken om ze te huren of te kopen? Maar zonder enige garantie dat het ook zo zou zijn. Vanaf nu, geen zure verrassingen meer. Alle panden die in Brussel te huur of te koop worden aangeboden, moeten voortaan over een energieprestatiecertificaat (EPB-certificaat) beschikken dat door een opgeleide en erkende specialist werd opgesteld. Het EPB-certificaat duidt, net als bij een koelkast, de energieklasse aan op een schaal van A (laag verbruik) tot G (hoog verbruik), en bevat ook enkele aanbevelingen om de energieprestaties van de woning te verbeteren.

Een voordeel voor iedereen

Het EPB-certificaat is een nieuwe garantie op transparantie. Het geeft kandidaat-kopers en

huurders de kans om de woningen die ze bezoeken onderling te vergelijken op hun energieprestaties. Ook voor de eigenaars is het certificaat een voordeel: wie investeert in een betere energieprestatie ziet zijn inspanningen beloond in een officieel document dat bij verhuur of verkoop ook wordt gepubliceerd.

Wat is het nut?

Door de stijgende energieprijzen worden de stookkosten een steeds belangrijkere factor bij de uiteindelijke keuze van een woning. Dankzij het EPB-certificaat kunnen huurders en (toekomstige) eigenaars de kosten inschatten en afwegen op basis van objectieve criteria. Deze nieuwe regelgeving is des te belangrijker voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest omdat de gebouwen er verantwoordelijk zijn voor 70% van het energieverbruik. Minder energie verbruiken is bijgevolg niet alleen belangrijk voor onze portemonnee en ons individueel comfort, maar heeft ook een rechtstreekse weerslag op de CO₂-uitstoot en op ons leefmilieu.

Hoe gaat het in zijn werk?

Vooraleer de eigenaar zijn pand te koop of te huur kan zetten, moet hij een expert inschakelen die door Leefmilieu Brussel is erkend om een EPB-certificaat uit te reiken. Deze

HET EPB IN ZIJN CONTEXT

De regelgeving betreffende de **EPB-certificaten** is één van de drie EPB-regelgevingen. De twee andere zijn:

de **regelgeving betreffende de EPB-werken** voor nieuwbouwen en grote renovatieprojecten die onderworpen zijn aan een stedenbouwkundige vergunning (van kracht sinds 2 juli 2008);

de **regelgeving betreffende de EPB-verwarming** over de voorwaarden en de periodieke controle van verwarmingssystemen.

"certificateur" zal het pand bezoeken en de verschillende energiekenmerken noteren. Het hieruit volgende verslag is tien jaar geldig, tenzij in die periode de energiekenmerken van het gebouw werden gewijzigd.

MEER INFO

Vraag gratis de nieuwe folder "Het EPB-certificaat" aan en raadpleeg de lijst van erkende certificateurs op www.leefmilieubrussel.be/EPB of bel het nummer 02 775 75 75.

Zonneboiler

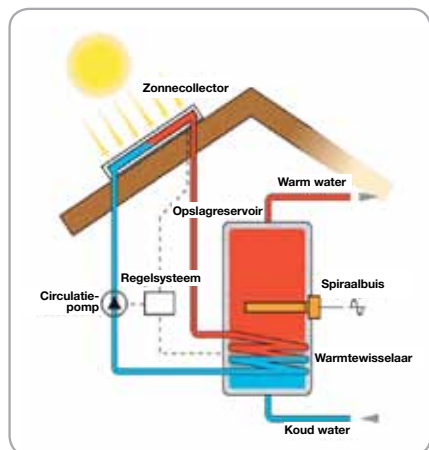
Enquête over ZONNEBOILERS: meer dan

Is het in Brussel mogelijk om het sanitair water van een woning op te warmen met zonne-energie? Een onderzoek van Leefmilieu Brussel wees uit dat 90 % van de gezinnen die in een thermisch zonne-energiesysteem investeerden hierover tevreden zijn. Waarom hebben ze de stap gezet? Wat waren hun motieven? In dit artikel vindt u enkele getuigenissen en analyses van personen die een zonneboiler hebben geïnstalleerd.

Er is voldoende zonne-energie in Brussel om een zonneboiler te kunnen gebruiken.

Waarom beslissen Brusselse gezinnen om te investeren in een zonneboiler? En zijn ze ook tevreden over hun toestel? Om deze vragen te beantwoorden, organiseerde Leefmilieu Brussel een enquête bij alle Brusselse gezinnen die de afgelopen vijf jaar een 'zonneboilerpremie' hebben ontvangen. 90 % van de ondervraagden was uiterst of eerder tevreden. Een prestatie waarover de zonneboiler zich zeker niet hoeft te schamen. Slechts 8 % was matig tevreden, en 2 % eerder ontevreden.

© <http://www.isolation-et-chauffage.com/eau-chaude-sanitaire-solaire/>

Bewegredenen

83 % van de gezinnen met een zonneboiler verklaarden dat ze het toestel hebben gekocht om bij te dragen aan een beter milieu. De twee andere meest voorkomende argumenten waren de financiële voordelen en de wens om zelf energie te produceren. Na een grondige analyse van de antwoorden bleek dat de gezinnen die in een zonneboiler investeerden vrij goed op de hoogte waren van de technologie om warmte te produceren op basis van zonne-energie ... Maar weet u waarover het gaat?

De zonneboiler

In tegenstelling tot wat velen misschien denken, is er in Brussel voldoende zon om een thermisch zonne-energiesysteem te doen "draaien". Met deze efficiënte, betrouwbare en duurzame technologie, kan een gezin tot 60 % van zijn sanitair water verwarmen. Doorgaans wordt het systeem bovenop het dak van de woning geïnstalleerd: een eengezinswoning, een appartementsgebouw of een gemeenschappelijk eigendom. De zonnecollectoren vangen het zonlicht op om er een waterreservoir mee op te warmen.

WIST U DAT?

In België komt de jaarlijkse hoeveelheid zon per m² dak overeen met de energieproductie van 100 liter stookolie of 1.000 kWh aardgas. De zon hoeft ook niet rechtstreeks op de zonnecollector te schijnen om warmte te produceren. Diffuus zonlicht (zonlicht dat door de wolken schijnt) volstaat om het water enkele graden te verwarmen. In Brussel kunt u met goed gerichte zonnepanelen per m² tot 40 liter stookolie of 400 kWh aardgas besparen.

De zonneboiler is ook gekoppeld aan een traditionele verwarmingsketel: als het water onvoldoende warm is, zal de verwarmingsketel automatisch de extra warmte produceren.

Raadgevingen en omkadering

De installatie van een zonneboiler vraagt wat technische kennis, maar in principe kan iedereen zo'n systeem in huis halen.

GETUIGENIS

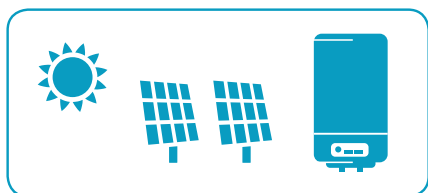
Anne Ceuppens
Sint-Agatha-Berchem

"Ik heb een duplex op de gelijkvloerse verdieping van een gerenoveerd pand gekocht, waarin alleen de ruwbouwwerken gebeurd waren. Ik heb dus zelf een volledige renovatie kunnen laten uitvoeren. Zo heb ik twee zonneboilers laten installeren die 60 % van mijn behoeften aan sanitair warm water dekken. Het is echt een plezier om minder uit te geven dankzij een energiebron die geen CO₂ uitstoot".

90 % van de gebruikers zijn TEVREDEN!

U kunt op tal van gratis manieren hulp, praktische installatiegidsen en ondersteuning vinden die u de nodige ondersteuning bieden en u op weg zetten, onder meer door tips aan te reiken om uw energie-uitgaven te beperken. Ze helpen u ook om de juiste prioriteiten toe te kennen aan investeringen in energiebesparende maatregelen, zoals dakisolatie. Potentiële investeerders kunnen ook het gratis advies inroepen van de facilitator Duurzame Gebouwen; tenminste als het om collectieve woningen of grote projecten in de tertiaire of de industriële sector gaat. Lees ook het kaderstuk op deze pagina.

Conclusie

De Brusselaars zijn tevreden over hun zonneboiler. Het toestel is meestal de eerste stap of het sluitstuk van een concreet engagement voor een beter milieu. Maar laten we vooral niet vergeten dat een investering in hernieuwbare energie pas zinvol is als u eerst zuinig hebt leren omspringen met de beschikbare energie, zodat u uw energiefactuur weet te beperken, en ook hebt geïnvesteerd in isolatie en een efficiënte verwarming.

STEUN EN HULPMIDDELEN OP UW MAAT

- **Didactische onderhoudsgids voor zonneboilers**, lijst van installateurs die actief zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en nuttige informatie over de energiepremies voor 2011 vindt u op: www.leefmilieubrussel.be > **Particulieren > Energie > Wat is hernieuwbare energie > Publicaties**.
- **Infofiches**: praktisch advies en technische informatie over de renovatie, het onderhoud of de bouw van een woning vindt u op: www.leefmilieubrussel.be/energiefiches, 02 775 75 75.
- **De online simulator**: berekent voor u het rendement van de investeringen die u wilt uitvoeren en houdt daarbij rekening met de bestaande steunmaatregelen (uitgezonderd de gemeentelijke premies): energiepremies, fiscale aftrekmogelijkheden en renovatiepremies. Dankzij de simulator kunt u ook het rendement van verschillende investeringen tegenover elkaar afwegen. **Meer info**: <http://www.leefmilieubrussel.be/energieinvesteringen>, 02 775 75 75.
- **Alles over hernieuwbare energie in Brussel**: het infoloket – Apere biedt expertise en analyse van offertes om al uw vragen te beantwoorden, zowel voor particulieren als voor professionals. Het infopunt Hernieuwbare Energie van Apere: Koningstraat 35, 1000 Brussel, 02 218 78 99, bruinfo@apere.org, www.hernieuwbaar-brussel.be.
- **De meteo van de hernieuwbare energiesoorten**: dagelijks wordt het rendement aangegeven van zonne-energie, windenergie en fotovoltaïsche energie in functie van de heersende weersomstandigheden: www.meteo-renouvelable.be (Website in het Frans)
- **De facilitator Duurzame Gebouwen** biedt de professionals die actief zijn in de Brusselse bouwsector (tertiaire sector, collectief wonen, ecobouw, hernieuwbare energie, cogeneratie, EPB, passiefbouw) een helpdesk en een algemene begeleiding aan: 0800 85 775.

WATER VERWARMEN MET DE ZON: OOK IN APPARTEMENTEN!

©: APERE

Beschikt uw appartementsgebouw over een gemeenschappelijk systeem om warm water te produceren voor het hele gebouw? In dat geval is een grote zonneboiler zonder twijfel de meest verstandige keuze. De zonneboiler wordt geïnstalleerd in hetzelfde lokaal waar ook de centrale verwarming is geplaatst.

In kleine appartementsgebouwen waarin elk appartement individueel beschikt over zijn eigen warmwaterketel, kan een zonneboiler in elk appartement zelf worden geïnstalleerd.

Info:

www.leefmilieubrussel.be > **Professionelen > Energie > Hernieuwbare energie > Thermische zonne-energie**.

Een GENIAAL IDEE voor een ZONDAG tijdens de HERFST

Naar aanleiding van het Internationale Jaar van het Bos organiseert Leefmilieu Brussel een wandelzoektocht in het Zoniënwoud. We nodigen iedereen uit om deze natuurpracht samen met familie of vrienden te (her)ontdekken tijdens een bewegwijzerde wandeling van 4 km.

© Leefmilieu Brussel

De boszoektocht, een aangename en leerrijke wandeling in een uniek kader.

Brunchen in het Zoniënwoud. Het bos herontdekken tijdens een gratis, beweg-

wijzerde voetzoektocht en kans maken op een prachtig fotoboek over het bos. Het bos intrekken met een natuurgids. Kortom, een geniaal idee voor een zondag tijdens de herfst.

Wanneer?

Zondag 16 oktober, van 10.00 tot 15.00 uur. Afspraak om 10.00 uur ter plaatse. De brunch is voorzien tussen 10.00 en 12.00 uur.

Waar?

In het Zoniënwoud, aan de 'Dry Borren'. Afspraak onder het Herrmann-Debrouxviaduct, vlakbij het sportcentrum van het Zoniënwoud: Waversesteeweg 2057, 1160 Brussel.

Van daar uit staat alles aangegeven.

Toegang?

Bus: eindhalte 72;

Metro: halte Herrmann-Debroux en van daar te voet.

Wat?

- Een bewegwijzerd parcours van 4 km, vijftien vragen op te lossen en tal van prijzen te winnen (de wandeling duurt ongeveer twee uur).
- Een wandeling met een natuurgids: om 10.30, 11.30 en 14.30 uur in het Frans; om 11.00 en 14.00 uur in het Frans en het Nederlands.

ZOOM: HET EVERZWIJN NODIGT ZICHZELF UIT IN BRUSSEL

In 1917 verdween het everzwijn in het Zoniënwoud. Het dier was waarschijnlijk uitgeroeid om zijn vlees, dat in die periode zeer zeldzaam was. Na al die jaren afwezigheid heeft het everzwijn vandaag opnieuw zijn weg gevonden naar Brussel. Tijdens de winter van 2006 werden de eerste exemplaren gespot. Vraag is: hoe zijn ze tot hier geraakt? Bosbeheerders vermoeden dat de everzwijnen zelf naar het Zoniënwoud zijn getrokken om de overbevolkte bossen in Wallonië te ontvluchten, op zoek naar nieuwe gebieden. Maar hun terugkeer kan ook het gevolg zijn van een vrijwillige, clandestiene introductie. Naar schatting zouden er vandaag tussen de vijftien en de dertig everzwijnen rondlopen in het bos.

© P. Losseau

Een gecontroleerde aanwezigheid

Het everzwijn is één van de grootste zoogdieren van Europa. Het dier kan tot 300 kg wegen. Het leeft in bebost gebied, op zoek naar rust en eten. Een everzwijn heeft ook nood aan veel voedsel: eikels, kastanjes, beukenootjes, wormen en larven, wortels, bosplanten ... en ook veel water. Op dat vlak zitten de dieren vrij goed in het Zoniënwoud. Elk jaar baren de zeugen (de vrouwelijke everzwijnen) vier tot zeven jongen. De soort kan zich dus snel voortplanten als alle omstandigheden meezitten. Om overbevolking te voorkomen en om het broze evenwicht in het bos te verzekeren, wordt de populatie everzwijnen nauw in de gaten gehouden.

Een ecologische rol

In tegenstelling tot wat velen beweren, is de gecontroleerde aanwezigheid van het everzwijn goed voor het ecologisch evenwicht in het bos. Door de grond om te woelen op zoek naar voedsel, versprei-

den ze zaden en zorgen ze er voor dat de granen in de grond terechtkomen. Ze vermengen ook de humus en verluchten zo de bosgrond. Als alleseter eten ze bovendien kleine knaagdieren en houden ze de populatie onder controle. Om niet te spreken van de larven van insecten die op tal van planten parasiteren.

MEER INFO

De brochure en de infofiches over het Zoniënwoud :

- www.leefmilieubrussel.be > Particulieren > Groene ruimten en biodiversiteit > Biodiversiteit > Fauna > Zoogdieren > Het everzwijn

- www.zonienwoud.be

- Platform van het Zoniënwoud: www.soignes-zonien.net

Sociale drogisterij: ECOLOGIE voor ALLEN

Eco-consumeren is rekening houden met de ecologische en sociale aspecten van onze consumptie. Het is ook een individueel engagement dat zich uit door enkele simpele, dagelijkse handelingen. Maar het is ook een uniek initiatief in België en Europa: de sociale drogisterij, een plaats waar mensen leren om zelf ecologische schoonmaakmiddelen of lichaamsverzorgingsproducten te maken. Laat ons er eens een kijkje gaan nemen ...

Sodazout, puimsteen, Spaans wit, groene zeep, terre de Sommières ... Met deze natuurlijke stoffen worden in de zaal van het Rode Kruis van Oudergem onderhoudsproducten gemaakt. Voorzitter Luc Swysen is er onze gids. "Een sociale drogisterij is een extra manier om tegen de armoede te vechten. Zo wordt ecologie een middel om geïsoleerde personen in de race te houden." Met enthousiasme en overtuiging legt Luc ons zijn project uit: "Tijdens workshops kunnen deelnemers het recept stap voor stap op een scherm volgen. Ze krijgen voor elk product een fiche met de belangrijkste kenmerken, de ingrediënten en de productiekost. De producten die ze maken, krijgen ze gratis mee. Ze kunnen in de sociale drogisterij ook andere producten verkrijgen. Op de flessen wordt statiegeld geheven, om elke vorm van verspilling en nutteloze verpakkingen afval te voorkomen."

Luc Swysen: "Alle producten worden hier getest: ze zijn goed voor de gezondheid van mens en milieu."

Een project in ontwikkeling

De cursisten, steuntrekkers van het OCMW van Oudergem, kunnen op hun beurt leraars worden en hun kennis overdragen op anderen. "Het is een sociaal, intercultureel project waar meerdere generaties aan meedoen. Ze kunnen er mensen ontmoeten, samen iets leren en tips uitwisselen. We vragen hen hoe ze tegenover ecologie staan en we informeren hen

over de besparingen die ze kunnen realiseren: uitgaven van 250 euro per persoon per jaar worden verminderd tot 50 euro door zelf producten te maken. We geven hen ook het nodige materiaal om thuis energie te besparen: een spaardouchekop, microvezeldoeken, een vaatwasborstel in hout en metaal, enz."

Het Rode Kruis ... gaat groen!

Opnieuw een mooi initiatief dat Brussel helpt om meer en meer een duurzame stad te worden. De sociale drogisterij van Oudergem is het beste bewijs dat ieder-

HOE FABRICERT U ZELF IETS EN BETAALT U MINDER?

Ook wij kunnen de impact op onze planeet verminderen door zelf onderhoudsproducten te maken. Hieronder vindt u een recept voor vloeibaar wasmiddel dat u thuis zelf eens kunt uitproberen:

Materiaal: een fles van 500 ml, een koffielepel (kl), een soeplepel (SL).

Ingrediënten: sodazout, neutrale vloeibare zeep (of een vloeibaar ecologisch vaatwasmiddel of plantaardige zeep), essentiële oliën (citroen, den, munt...), water.

Recept:

- 1 kl sodazout.
- 85 ml neutrale, vloeibare zeep of vloeibaar, ecologisch vaatwasmiddel. Bij gebrek hieraan: 1 SL sodakristallen.
- Vullen met water.
- Vijftien tot twintig druppels essentiële oliën.
- Rustig schudden.

ANDERE RECEPTEN?

Op internet vindt u tal van andere ecologische en economische recepten. Op de website van 'Raffa - de grote schoonmaak' vindt u een ecologische onderhoudsgids: <http://raffa.grandmenage.info/>

Op zoek naar andere ideeën of technieken om iets in elkaar te knutselen, om uw creatieve geest te oefenen, om uw impact op het milieu te beperken of om uw consumptie af te stemmen op uw behoeften? Iedereen vindt zijn gading tijdens de Foire aux savoir-faire: <http://foiresavoirfaire.free.fr/spip.php?page=sommaire>

een zijn steentje kan bijdragen. "Het Rode Kruis redt mensen wereldwijd, vaak na natuurrampen die een gevolg zijn van de klimaatverandering. Hier proberen we een nieuwe attitude aan te kweken, zodat we de mensen bij de basis kunnen helpen. Deze filosofie past volledig in onze vele humanitaire missies. Het is allemaal met elkaar verbonden", besluit Luc Swysen.

Meer info: Rode Kruis Oudergem: www.croixrougeaudergem.be, 0475 81 20 67.

Een campagne om de jeugd te **MOBILISEREN** voor een beter **KLIMAAT!**

Tijdens het schooljaar 2010-2011 namen 450 Belgische scholen deel aan de klimaatacties van 'Jongeren keren het klimaat'. Wilt u ook uw steentje bijdragen, schrijf u dan nu in! Alle deelnemers doen op dezelfde dag eenzelfde actie om de CO₂-uitstoot te beperken. De eerste actie gaat door op vrijdag 14 oktober 2011 en nodigt iedereen uit om een lokaal geteelde seizoensappel te eten. Bedoeling is om even stil te staan bij de CO₂-impact van onze voeding, maar ook bij de energie die schuilgaat achter al onze consumptiegoederen, de zogenaamde grijze energie.

Meer info: GREEN vzw, Edinburgstraat 26, 1050 Brussel, www.greenbelgium.org, 02 890 08 08, jongerenkerenklimaat@greenbelgium.org

AGENDA

Om dit tijdschrift elke maand gratis te ontvangen: 02 775 75 75, abonnement@leefmilieubrussel.be of www.leefmilieubrussel.be/abonnement.

16/10 – TUINIEREN

PRAKTIJKCURSUS BIOTUINIEREN

Op het menu: wisselbouw, gebruik van meststoffen, snoeien van fruitbomen, composteren, uitplanten en zaaien, slakken ... Er zijn verschillende bakken voorzien voor de deelnemers.

De lesgever bekijkt het volledige verloop van zaaien, planten en oogsten. Deelnemers kunnen ook hun eigen planten en zaailingen meenemen om te verbouwen.

Plaats van afspraak: van 10.00 tot 12.30 uur aan de Hoeve van Ukkel, Oude Molenstraat 93, 1180 Brussel, 02 374 18 96.

Deelname is gratis; inschrijven is niet nodig.

16/10 – KWISWANDELING

BOSZOEKTOCHT Zie P6.

21-23/10 – BEURS

ENERGIE 2011

Energie 2011 is dé plaats voor verbeteringswerken aan uw woning en voor uw mobiliteit van morgen. Leefmilieu Brussel zal er aanwezig zijn met een stand en presentaties. Onze experts beantwoorden er vragen over premies, EPB, voorbeeldgebouwen, ecobouw, energie ...

Plaats van afspraak: Tour&Taxis, Havenlaan 86c, 1000 Brussel. De beurs loopt van 10.00 (op 21/10 vanaf 11.00 uur) tot 18.00 uur.

Toegang: 9 euro per persoon en gratis voor kinderen jonger dan 12 jaar.

Meer info en inschrijvingen: www.energie2011.be, 02 645 34 80.

23/10 – BEZOEKEN MET GIDS

BOMEN EN STRUIKEN

De natuurlijke modeltuin van Schaarbeek biedt u gegidste themabezoeken.

Plaats van afspraak: van 10.00 tot 13.00 uur in de gemeentelijke serres, Lambermontlaan

411, 1030 Brussel. De bezoeken zijn gratis.

Meer info en inschrijvingen: het bezoekers-onthaal van het Josafatpark, 02 215 44 53.

27/10 – LANCERINGSVOND

ENERGIE-UITDAGING

Sinds de eerste editie in 2005

namen niet minder dan 2.800 gezinnen, of 5.600 Brusselaars, deel aan de Energie-Uitdaging. Al deze families bespaarden gemiddeld 400 euro per jaar op hun energiefactuur en stootten 1 ton CO₂ minder uit. Hoe? Door enkele simpele dagelijkse handelingen. Wilt u net als duizenden andere Brusselaars onze planeet een dienst bewijzen en tegelijk uw portefeuille sparen? Kom dan naar de lanceringsavond van de Energie-Uitdaging.

Plaats van afspraak: van 18.30 tot 22.00 uur in de lokettenzaal van het BIP, Koningsstraat 2-4, 1000 Brussel. Toegang is gratis.

Meer info en inschrijvingen: www.energie-uitdaging.be, 0800 85 301.

12/10 – ANIMATIE

OP REIS NAAR GINDERBUITEN

Een woensdagnamiddag in het Dudenpark vol met natuurlijk bosspel. Op maat van kinderen met hun begeleiders of ouders. Tijdens diverse workshops maak je kennis met de rugzak vol spelideeën.

Begeleiding en materiaal voorzien door GREEN vzw, in het kader van de Week van het Bos.

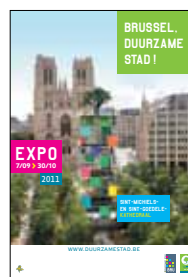
Plaats van afspraak: ingang van het Dudenpark in de V. Rousseaulaan, 1190 Vorst. Van 13.30 tot 16.00 uur. Toegang is gratis.

Meer info en inschrijvingen: betty@greenbelgium.org, 02 893 08 08.

Info en rugzak met spelfiches op www.natuurgidsenbrussel.be.

TOT 30/10 – EXPO

BRUSSEL, DUURZAME STAD

Brussel groeit steeds meer uit tot het Europees model voor duurzame ontwikkeling. Kom het met uw eigen ogen zien van op een toren van 25 m hoog en ontdek ook alle acties en projecten die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

werden gerealiseerd om de levenskwaliteit van de inwoners te verhogen en de impact op het milieu te verminderen.

Plaats van afspraak: van dinsdag tot zondag, van 10.00 tot 18.00 uur op het Sint-Michiël en Sint-Goedelepark. Toegang is gratis. De expo is toegankelijk voor mensen met een handicap. Meer info: www.duurzamestad.be, 02 775 75 75.

06/11 – ACTIVITEIT

ZONDAGMORGEN OP DE BOERDERIJ

U krijgt de kans om de wei in te trekken, om schapen te strelen, om een konijn of een kip te knuffelen, om ezels te borstelen, om de seizoensmoestuïnen te bezoeken ... Kortom, om u in familieverband te ontspannen in het groene kader van de Hoeve van Ukkel.

Plaats van afspraak: van 10.00 tot 12.00 uur in de Hoeve van Ukkel, Oude Molenstraat 93, 1180 Brussel. Toegang is gratis; inschrijven is niet verplicht. Meer info: 02 374 18 96.

Voor al uw vragen :

